

UNIVERSITY OF TARTU

Partneriparandused telesarja „Õnne 13“ telefonikõnedes

Andriela Rääbis

Tartu Ülikool

Suulise ja arvutisuhtluse labor

22. rakenduslingvistika kevadkonverents 2025

- eetris olnud alates 1993

- stsenaaristid:

Astrid Reinla (1993–1994)

Kati Murutar (1995–1996)

Teet Kallas (1996–2011, 2011–2012)

Urmas Lennuk (2011, 2013–2014)

Andra Teede (alates 2014)

Partneriparandus

Parandusmehhanism - vahendid, mille abil vestlejad lahendavad kõnelemisel, kuulamisel ja öeldust arusaamisel tekkinud probleeme (Schegloff jt 1977)

Partneriparandus – paranduse algatab kuulaja ja viib läbi kõneleja.

V: .hh kuidas sul `seal läks. PROBLEEMÜKSUSEGA VOOR

H: kus. PARANDUSALGATUS

V: .hh `Eve juures. LAHEND

H: aa `Eve juures oli `kihvt, ..SULGEJA

(Hennoste 2023: 1143)

Parandusalgatuse võtted

- Avatud algatus puudutab tervet eelmist vooru ega lokaliseeri probleemi täpsemalt (nt *ah, mida, kuidas* jms).
- Lokaliseeriv eriküsisõna lokaliseerib probleemüksuse semantiliselt ja süntaktiliselt (nt *kus*). Küsisõnale võib lisanduda probleemvooru osaline kordus (nt *mis konspekti*).
- Üleküsimine kordab eelmises voorus olnud probleemüksust, eeldades, et kõneleja seda kinnitab ja/või vajadusel täpsustab.
- Tõlgendusettepanek - adressaat pakub eespool kõneldu kohta välja oma arusaama, kui ta ei ole kindel, et on eelmist vooru õigesti mõistnud.

Materjal ja meetod

- vestlusanalüüs
- 60 argitelefonikõnet „Õnne 13“ eri hooaegadest (1994–2024)
- üks osaleja, kes imiteerib dialoogi ja partneri juttu markeerivad pausid
- 41 partneriparandust: 14 helistaja ja 27 vastaja algatatud
- metodoloogiline probleem: kuidas rakendada vestlusanalüüsi
niisuguse vestluse analüüsimiseks, milles partneri voorud puuduvad?
- järgneva vooru tõestusprotseduur (ingl *next-turn proof procedure*):
järgnev voor annab infot selle kohta, kuidas kõneleja eelmist vooru
tõlgendas (Sacks jt 1974: 728–729)

Filmidialoog

- Filmidialoogi loomisel ja tõlgendamisel osalevad peale vahetute osalejate filmitegijad ja -vaatajad (Bubel 2008: 66–68)
- Tavalises vestluses kujundab kõneleja oma voorud konkreetset vastuvõtjat arvestades (ingl *recipient design*) ning see puudutab näiteks sõnavalikut, teemavalikut, järjendistruktuuri, vooru pikkust ja ülesehitust (Sacks jt 1974: 727). Filmidialoogi puhul tuleb lausungid moodustada mitte üksnes adressaati, vaid ka publikut silmas pidades (ingl *audience as overhearer design*).

Telefonikõned filmides

- muudavad argielu kujutamise realistlikumaks
- kasutatakse vaatajate teadmiste lünkade täitmiseks, infot saab edastada lühidalt ja kontsentreeritult (Rossi 2011)
- näitavad osalejate lähedust ja suhtlemise sagedust (Kozloff 2000)
- uuritud peamiselt alustamist ja lõpetamist
- kõnelejad tõstavad sageli häält, paludes vestluspartneril öeldut korrata, justkui nad ei oleks sellest aru saanud (Rossi 2011: 41–42)

Uurimisküsimused

- Mis on probleemvooru suhtlustegevus?
- Mis tüüpi probleeme parandusega lahendatakse?
- Missuguseid võtteid paranduse algatamiseks kasutatakse?

Probleemvoor

- vastaja parandusalgatused paiknevad enamasti vestluse alguses, sissejuhatuse järel
- paranduse kutsub esile voor, milles helistaja esitab helistamise põhjuse. Enamasti on selle vooru suhtlustegevuseks informeerimine, kahel juhul palve.
- hilisemas vestluses tekitab probleemi helistaja küsimus, palve, info andmine või vastus küsimusele
- helistaja algatatud paranduste puhul on probleemalikaga vooru suhtlustegevus samuti põhiliselt informeerimine, üksikutes näidetes palve, küsimus või vastus

„Õnne 13“ 10. osa 19.03.1994

((telefonihelin))

V: firma Trans`vest, (.) sekretär. (0.5) n tere `päävast, millega ma saan teile `kasulik olla?

(1.8)

V: @sina `ema,@

(2.3)

V: @`KES,@

(1.6)

V: @`ALLAN,@

(3.0)

V: ota `kus=se `juhtus.

(1.1)

V: `sadamas,

(1.6)

V: `ei=ei, `siin teda ei `ole,

Parandusega lahendatavad probleemid

Aktsepteerimisprobleem	17
Arusaamisprobleem	11
Kuulmisprobleem	5
Ülekinnitamine	4
Üheselt analüüsimatu	4

Aktsepteerimisprobleem

H: halloo?

(1.2)

H: Uku,

(1.4)

H: jah, .hhhhh eeq (.) kas: `saad rääkida või on sul seal `Tartus:=õõ (0.6)
palju `tegemist.

(1.0)

H: **@aa:: (0.7) `kodus oled,@ ((üllatunult))**

(0.9)

H: a=miks `mina selest midagi ei `tea,

Parandusalgatuse võtted

Üleküsimine	14	sadamas,
Avatud algatus	11	ah?
Eriküsisõna	8	kus?
Tõlgendusettepanek	2	nii et `kõik `asjad on `juttis.
Parandusalgatusküsimus	4	misasi on `laut.
Mittearusaamist väljendav väitlause	1	ma=i=sa ästi `aru,
Uudismärk	1	´PÄRISELT=või.

Üleküsimine

H: halloo?

(1.2)

H: Uku,

(1.4)

H: jah, .hhhhh eeq (.) kas: `saad rääkida või on sul seal `Tartus:=õõ (0.6)
palju `tegemist.

(1.0)

H: **@aa:: (0.7) `kodus oled,@ ((üllatunult))**

(0.9)

H: a=miks `mina selest midagi ei `tea,

Avatud algatus: aktsepteerimisprobleem on keskne

V: @\$halloo::? (.) `Allan,\$@

(1.2)

V: \$`jumal kui `tore.\$

(1.1)

V: njoh, `millal sa sis `jõuad.

(2.7)

V: \$jaa jaa `äid pühi `sulle kah.\$

(4.9)

V: @`mijasja.@ ((tõsiselt, pettunult))

(4.0)

V: aa (.) `ei=ei=`ei ma saan `aru jaa mh ei hh, .hhh pole `mida:gi.

Tõlgendusettepanek

V: jaa (0.3) alloo?

(0.7)

V: val-

(1.0)

V: `sina elistad.

(1.0)

V: kuule miks sa nüd

(0.6)

V: `juhtus midagi või.

(2.8)

V: **ah \$`niimodi. nii et `kõik `asjad on `juttis.\$**

(0.7)

V: <no \$`ole `sina kurinahk kõva `poiss.> .hhhhhh `vahi kuule `Artur sina võid kasvõi
`omme`pääv `siia `tulla.\$

Prosoodia

- enamik parandusalgatusi on prosoodiliselt markeeritud: valjema häälega, üllatunud, ehmunud, pettunud või naeruse tooniga, venitatud ja/või tugevalt rõhutatud
- markeeritud prosoodiat kasutatakse ka selliste parandusalgatuste tüüpide puhul, mis loomulikus vestluses on markeerimata
- neutraalse tooniga on ainult mõned kuulmis- või arusaamisprobleemile osutavad ning kinnitust ootavad parandusalgatused
- aktsepteerimisprobleemi puhul on kõik parandusalgatused markeeritud, ühes kõrvalekalduvas näites varjab neutraalne väljendus tegelikku probleemi
- tundeid ja hoiakuid väljendatakse tugevamalt kui loomulikus dialoogis

Mitmekordsed parandusjärjendid

- 9 mitmekordset parandusjärjendit, mille puhul esimene parandus algataja seisukohast probleemi ei lahenda
- järgmise paranduse võib esile kutsuda sama probleemüksus või eelmise paranduse lahend
- järjend koosneb kahest kuni neljast parandusest
- järjend algab avatud algatuse või eriküsisõnaga ning sellele järgneb üleküsimine, algatusküsimus ja/või tõlgendus

Kokkuvõte

- 2/3 parandustest vastaja algatatud, 1/3 helistaja algatatud
- probleemvoorru suhtlustegevus on enamasti informeerimine
- parandusalgatusega edastatakse saadud info vaatajatele
- infot edastatakse eri täpsusega:
 - ❖ Allaniga on sadamas midagi juhtunud
 - ❖ Arturil on kõik asjad juttis
 - ❖ väljendatakse ainult emotsiooni: rõõm, ehmatus, üllatus, pettumus; kõne sisust räägitakse pärast silmast silma vestluse partnerile
- parandusalgatuste kaudu tulevad ilmsiks ka osalejate suhted
- pigem televaatajatele orienteeritud kui loomulikku suhtlust jäljendavad

Kirjandus

- Bubel, Claudia M. 2008. Film audiences as overhearers. – Journal of Pragmatics 40 (1), 55–71.
- Hennoste, Tiit 2023. Suuline keel. – Eesti grammatika. Toim. Helle Metslang. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 997–1181.
- Kozloff, Sarah 2000. Overhearing Film Dialogue. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Rossi, Fabio 2011. Discourse analysis of film dialogues: Italian comedy between linguistic realism and pragmatic non-realism. – Telecinematic Discourse: Approaches to the Language of Films and Television Series. Eds. R. Piazza, M. Bednarek, F. Rossi. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 21–46.
- Sacks, Harvey, Emanuel A. Schegloff, Gail Jefferson 1974. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. – Language 50 (4), 696–735.
- Schegloff, Emanuel A., Gail Jefferson, Harvey Sacks 1977. The preference for self-correction in the organization of repair in conversation. – Language 52, 361–382.

Aitäh!